

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění

Teze disertační práce

Mgr. Eva Kulová

Náhoda jako animátor nezávislého českého umění 60. let 20. století
Coincidence as the animator of the independent Czech art of the 1960s

Vedoucí práce:
Prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc.

Praha 2019

Výchozím bodem disertační práce *Náhoda jako animátor nezávislého českého umění 60. let 20. století* je aristotelovské pojetí náhody, jako součásti hybnosti světa, jež bylo v šedesátých letech u nás opět oživené především zásluhou Jana Patočky. Tento model myšlení, který přirozeně zasahoval i do světa umění, neztotožňuje náhodu pouze s nezáměrností, absencí lidského konání, nevědomými procesy, pasivitou a neúčastným čekáním na zásah „zvnějšku“, ale naopak ji vnímá jako součást našeho aktivního reagování na svět kolem, podmínku vědomého procesu našeho jednání, jehož míra a správnost se formuje dlouhodobým procesem příprav a vymezení zásad.

V první části práce, vnímané jako nezbytné širší nakročení k vlastnímu tématu, se důsledněji věnujeme historii pojmu náhoda, jehož nejcharakterističtější kvalitou je sice neurčitost a prostupnost, přesto jsme se v rámci možností pokusili o jeho určitou modelizaci, a to s využitím čtyř základních typů náhody - casus, fors, fortuna, alea:

- 1) Casus jako odvozenina od „cadere“ (padat), v němž je obsažen význam, spojovaný se zcela konkrétní představou, v historii tradovaná jako historka o „nehodě“: nečekaném střetnutí nic netušícího chodce s padajícím předmětem. Typ náhody, který přibližujeme definicí Josefa Jungmanna: „co se neočekávaně nebo z nevědomé příčiny stane, nahodilost, příhoda, případnost, casus.“ Charakteristické rysy: nečekanost a bezpříčinnost, která je ovšem v tradici mechanicko-kauzální koncepce náhody obvykle zaměňována s pouhou neznalostí – výklad, který náhodu ve Voltairově duchu poníží na „prázdné slovo“ bez smyslu, kterým nenazýváme nic jiného než „neznámou příčinu známého účinku“. Podrobněji a v souvislosti s otázkou „záměrnosti“ a „nezáměrnosti“ se zabýváme interpretací známé anekdoty u zejména dvou autorů: prvním je matematik Antoin Augustin Cournot, jehož výklad je především vědeckou racionalizací, definující náhodu jako „setkání dvou nezávislých příčinných řetězců“; druhým je filosof Henri Bergson, který náhodu nedefinuje mírou neznalosti toho, co ji zapříčinilo, jak uvažuje většina matematiků. Náhoda se naopak sama stává prostředkem poznání, i když jiného druhu, třeba i na pomezí zázraku, tj. nevztahuje se pouze na svět fyzikálních sil, ale je součástí i našeho intimního světa, do něhož „vpadá“ jako něco, co nás „zasahuje“.
- 2) Typ fors, který se vztahuje k řádu, jenž ovšem člověku uniká, ilustrujeme na fenoménu koincidencí, kterým se v minulosti a na vědecké bázi zabýval jako jeden z prvních biolog Paul Kammerer, který v roce 1919 postuloval nový zákon – další

princip vedle kauzality a finality – jenž pojmenoval „zákon sérií“, neboli „serialita“. Tu definuje jako „pravidelné opakování nebo spojování stejných nebo podobných věcí a událostí v čase a prostoru, aniž by jednotlivé případy daného pořadí byly spojeny stejnou aktivitou“. V této souvislosti poukazujeme i na Jungovu teorii synchronicity a v širších souvislostech i na myšlenkový odkaz Arthura Schopenhauera, jehož koncept Jednoty a Různorodosti je v současnosti jako znovuobjevované paradigma vzájemné souvislosti všech věcí ožíváno například antropologem Edgarem Morinem – zastáncem tzv. „komplexního“ myšlení (od lat. *compexus* - tkanina).

- 3) Fortuna jako asimilace náhody s postavou vrtkavé bohyně, řec. Tyché. Svým způsobem i podoba víry, která přežívá dodnes, když neváháme konzultovat svůj osud prostřednictvím nejrůznějších aleatorních a divinačních technik. Zvláštní pozornost věnujeme zde úzce souvisejícímu pojmu *kairos*, lat *opportunitas* – příležitost, příznivý okamžik, výlučný moment.
- 4) Alea jako typ náhody zastoupený hrou v kostky – legendární způsob, kterým se náhodě podařilo proniknout do světa matematiky a podílet se na vzniku nové teorie, kterou je pravděpodobnost, za jejíž oficiální datum vzniku je považován rok 1654, kdy Blaise Pascal napsal svou práci o tzv. aritmetickém trojúhelníku, v níž představil novou disciplínu jako možnost, jak spojit dvě protichůdnosti: přesnost vědeckých demonstrací s nejistotou náhody.

Jinak velmi obtížně uchopitelné téma náhody se dále pokoušíme vyložit optikou zatím stále utvářené, tudíž hodně živé teorie, která se v současnosti rozvíjí kolem anglického pojmu *serendipity*, jehož vznik je spojován s anglickým spisovatelem Horacem Walpolem, jenž v roce 1754 slovo odvodil od názvu staré perské pohádky *Tři princové ze Serendipu* (Serendip: staré perské pojmenování ostrova Ceylon, dnešní Srí Lanky). Serendipita, která se minimálně od druhé poloviny 20. století začala zejména zásluhou sociologa Roberta K. Mertona dostávat do povědomí širších vědeckých kruhů, se také pro nás stala přitažlivým úhlem pohledu na náhodu, a to i v užší souvislosti s naším cíleným dotazováním se na roli náhody ve výtvarném umění 60. let, a potažmo i celého 20. století, když se zabýváme jejím legitimním, tedy přiznaným a chtěným začleněním do tvůrčího procesu. V serendipitním pojetí náhody upozorňujeme i na její překvapivou příbuznost s aristotelsky pojatou náhodou, na její provázanost se schopností lidského jedince jednat, zvažovat možnosti a volit prostředky odpovídající terénu a okolnostem. Serendipitu představujeme jako slibný koncept, zajímavě doplňující fenomén náhody o moment předpokládanosti a rozhodnutí (volby) a nabízející

takové teoretické uchopení, které originálně traktuje poměr náhody a intence, imaginace a rozumu, spontánnosti a řízení.

Jako zvláštní exkurz připojujeme zamyšlení nad aktuálností a inspirativností koncepce „přirozeného světa“ Jana Patočky, kterou se pokoušíme alespoň v základních obrysech vyložit a přiblížit, to i v kontextu „nově“ nahlížené skutečnosti v umění šedesátých let, jehož dodnes trvající přitažlivost a podnětnost tkví bezesporu v autenticitě jeho výrazu, což nás dostává do blízkosti Patočkova pojmového aparátu, to zejména k otázce „přirozené“, tj. původní zkušenosti. Připomínáme tomu odpovídající přesun zájmu od imaginace k fenomenologii vidění, který postřehujeme hned u dvou, od počátku šedesátých let nejvýraznějších proudů českého výtvarného umění: první víceméně „taštický“, jinak také český „informel“, a druhý nekonstruktivistický. U obou pozorujeme jako stěžejní odvrátit pozornost od předmětu „oblečeného“ do tvaru a nahlédnout tak skrytou podobu skutečnosti.

Takto připraveni přistupujeme v následujících kapitolách k samotnému „duchu“ šedesátých let, která vnímáme jako samozřejmou součást celosvětového „bodu obratu“, období vytváření „osvobozených zón“, a to i navzdory nepřízni historicko-spoločenské situace. Českou nezávislou uměleckou scénu šedesátých let představujeme jako mezigeneračně provázanou, otevřenou a komunikující napříč nejrůznějšími obory. Důraz klademe na tento synkretizující rys doby, tehdejší specifické strukturování celku světa, umožňující nejrůznější shody, souběžnosti, analogie a paralely, jež měly vést k novým objevům vysvětlujícím vztahy mezi člověkem a světem. Zde se náš zájem soustředí na pokus o nové přezkoumání dosavadního chápání světa, tedy pokus o revizi všeho, co lze jinak shrnout do pojmů stabilita, řád, stejnorodost, uzavřený systém nebo lineární vztahy. Při takto nastaveném úhlu pohledu dále sledujeme fenomén náhody v charakteristické pestrosti výrazového spektra českého výtvarného umění šedesátých let, tj. přes informelní projevy, novou figuraci a specifčnost asambláže až k nekonstruktivním proudům a některým osobitým konceptuálním projevům. Upozorňujeme rovněž na přesahy do jiných uměleckých odvětví jako je literatura, divadlo, nebo film, protože právě v této mnohosti lze vystopovat určitou shodu či dokonce jednotu.

S takto budovaným zázemím si dovoluujeme mnohem větší tematický oblouk v pojetí náhody: od existenciální „události“ a vnímání reality jako koincidálního dění, k pudovosti a transpersonální zkušenosti, přes téma pátrání po dosud skrytých analogiích, k provokaci momentů nenadálých setkání a uvádění vnější skutečnosti do nečekaných souvislostí, zajímá

nás přitažlivá ambivalence náhody a nutnosti, chaosu a řádu, také téma přesahu, který náhoda už ze své podstaty nabízí a které je vlastní každému integrativnímu způsobu uvažování. Takto se nám k bližšímu a jinak postavenému prozkoumání nabízí tvorba v podstatě všech, kteří svým individuálním přístupem, spojeným s důrazem na procesualnost, prožitkovost, materiálovou a mediální prostupnost, sledováním mechanismu chaosu a jeho identifikace s řádem, principem hry, experimentátorstvím a prověřováním prostupnosti hranic výrazně ovlivnili tvářnost české výtvarné scény šedesátých let dvacátého století. Nebylo však naším úmyslem předkládat zde nějaký reprezentativní korpus autorů, který by nabízel všechny možné vrstvy zkoumaného tématu, ale především nabídnout rozličné způsoby uvažování, které by bylo možné v případě zájmu aplikovat i na autory jiné a podle vlastní volby. Takto se několik pomyslných a různě pojmenovaných druhů náhody, s důrazem i na tvůrčí roli improvizace, pokoušíme sledovat na těchto jménech: Mikuláš Medek, Jan Kotík, Vladimír Boudník, Aleš Veselý, Bedřich Dlouhý, Václav Jíra, Radoslav Kratina, Zdeněk Sýkora, Jiří Kolář, Milan Grygar a Hugo Demartini.

Cílem práce byla především snaha napovědět, že šedesátá léta, která chápeme spíš jako pojem než přesně vymezené desetiletí, byla ve vší pestrosti, jinakosti a mnohosti stylově tvorná a kompaktní, což v nemalé míře ovlivňovala otevřenost a autenticita přístupu k tvorbě, v němž byla zakódována vědomá „spolupráce“ umělce s náhodou, vnímanou jako princip obecné platnosti.

Použitá literatura

AJVAZ Michal: Světelný prales, Oikoymenh, Praha 2003

AMELINE Jean-Paul: Les Nouveaux réalistes, Centre Pompidou, Paris 1992

ANDEL Peak van / BOURCIER Danièle: De la sérendipité dans la science, la technique, l'art et le droit, Hermann, Paris 2013

ANDEL Peak van / BOURCIER Danièle (ed.): La sérendipité. Le hasard heureux, Paris 2011

ARISTOTELÉS: Etika Níkomachova, Rezek, Praha 2013

ARISTOTELÉS: Fyzika, Rezek, Praha 2010

ARISTOTELÉS: Metafyzika, Rezek, Praha 2008

ARNHEIM Rudolf: Entropie a umění. Esej o neuspořádanosti a řádu, Gryf, Praha 1992

ARNHEIM Rudolf: La pensée visuelle, Flammarion, Paris 1976

ARP Hans: Jours effeuillés (Poèmes, essais, souvenirs 1920 – 1965), Gallimard, Paris 1966

- ARP Hans: On my way. Poetry and Essays, 1912 – 1947, Wittenborn & Co, New York 1948
- AUBENQUE Pierre: Rozumnost podle Aristotela, Oikoymenh, Praha 2002
- AUGUSTINUS: Vyznání, Kalich, Praha 1997
- BACHELARD Gaston: Poetika prostoru, Malvern, Praha 2009
- BACHELARD Gaston: Psychoanalýza ohně, Mladá fronta, Praha 1994
- BALTRUSAITIS Jurgis: Aberrations: essai sur la légende des formes, Flammarion, Paris 1983
- BARFIELD Owen: Básnická řeč, Malvern, Praha 2015
- BARTHES Roland: Světlá komora, Fra, Praha 2005
- BARTOŠ Jaromír: Kategorie nahodilého v dějinách filosofického myšlení, Nakladatelství Československé akademie věd, Praha 1965
- BATESON Gregory: Mysl a příroda. Nezbytná jednota, Malvern, Praha 2006
- BAUDRILLARD Jean: Le fatal ou l'imminence réversible, in: Traverses N° 23, Paris 1981
- BERGER Gaston: Phénoménologie du temps et prospective, PUF, Paris 1964
- BERGSON Henri: Dva zdroje morálky a náboženství, Vyšehrad, Praha 2007
- BERTHET Dominique (ed.): L'Imprévisible dans l'art, L'Harmattan, Paris 2012
- BERTHET Dominique (ed.): Une esthétique de la rencontre, L'Harmattan, Paris 2011
- BEY Hakim: Dočasná autonomní zóna, Tranzit, Praha 2004
- BLANCHOT Maurice: Literární prostor, Herrmann&synové, Praha 1999
- BLECHA Ivan: Proměny fenomenologie, Triton, Praha 2007
- BLOOM Harold: Úzkost z ovlivnění, Argo, Praha 2015
- BORGES Jorge Luis: Fikce, Alef, spisy 1, Argo, Praha 2009
- BOŠTÍK Václav / ZEMINA Jaromír / PADRTA Jiří: Václav Boštík, výběr z díla 1936–1997 (kat. výst.), Brno 1998
- BOUTROUX Emile: De la contingence des lois de la nature, Alcan, Paris 1874
- BRETON André: Šílená láska, Dauphin, Praha 1996
- BURDA Vladimír: Kresba pro uši, koncert pro oči. S Milanem Grygarem o jeho současné tvorbě a jejích perspektivách, in: Výtvarné umění XIX, 1969, 162–171
- BURDA Vladimír: S Jiřím Kolářem o evidentní poezii, in: Výtvarné umění XVIII, 1968, 429–438
- CABANNE Pierre / Pierre RESTANY: L'Avant-garde au XXe siècle, A. Balland, Paris, 1969
- CAESAR Gaius Iulius: Zápisky o válce galské, Naše vojsko, Praha 2009
- CAGE John: Silence, Tranzit, Praha 2010
- CAILLOIS Roger: Hry a lidé, Studio Ypsilon, Praha 1998
- CAILLOIS Roger: Zobecněná estetika, Odeon, Praha 1968
- CANNON Walter Bradford: The Way of an Investigator, New York / London, 1968
- CARTIER- BRESSON Henri: Images à la sauvette, Verve, Paris 1952
- CARVALHO Edmundo Morim de: Paradoxe sur la recherche I. Sérendipité, Platon, Kierkegaard, Valéry. Variations sur le paradoxe 5, vol. 1, L'Harmattan, Paris 2011

- CARVALHO Edmundo Morim de: Paradoxe sur la recherche II. Les dessous de la recherche dans les „Cahiers“ de Paul Valéry, L'Harmattan, Paris 2011
- CATTELIN Sylvie: La Sérendipité, in: Bulletin de la société française pour l'histoire des sciences de l'homme 25, 2003, 27-32
- CORBIN Henry: Mundus imaginalis, imaginární a imaginální, Malvern, Praha 2007
- COURNOT Auguste: Matérialisme, vitalisme, rationalisme: étude sur l'emploi des données de la science en philosophie, Vrin, Paris 1987
- ČAPEK Jakub: Maurice Merleau-Ponty. Myslet podle vnímání, Filosofia, Praha 2012
- ČERNÝ Jiří: Fotbal je hra /pokus o fenomenologii hry/, Československý spisovatel, Praha 1968
- ČERNÝ Václav: Paměti III (1945–1972), Atlantis, Brno 1992
- ČIHÁKOVÁ-NOSHIRO Vlasta / HLAVÁČEK Josef / PADRTA Jiří / VALOCH Jiří: Nová citlivost (kat. výst.), Litoměřice – Pardubice – Jihlava – Brno – Olomouc 1994
- DACHY Marc: Dada, La révolte de l'art, Gallimard, Paris 2005
- DANĚK Ladislav / MÜLLEROVÁ Štěpánka / SOUKUP Michal / VALOCH Jiří / ZATLOUKAL Pavel: Mezi tradicí a experimentem. Práce na papíře a s papírem v českém umění 1939–1989 (kat. výst.), Olomouc 1997
- DANĚK Tomáš / MARKOŠ Anton: Život čmelákův. Koláž o pobývání v různých světech, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2005
- DANVERS Francis: S'orienter dans la vie: la sérendipité au travail?, Villeneuve d'Ascq 2012
- DEBRAY Cécile: Le Nouveau réalisme (kat. výst.), RMN, Paris 2007
- DELAHAYE Jean-Paul: Le hasard, une idée, un concept, un outil, Paris 2005
- DELEUZE Gilles: Bergsonismus, Garamond, Praha 2000
- DELEUZE Gilles: Film 2. Obraz a čas, Národní filmový archiv, Praha 2006
- DELEUZE Gilles: Logika smyslu, Karolinum, Praha 2013
- DELEUZE Gilles: Záhyb. Leibniz a baroko, Herrmann&synové, Praha 2014
- DELEUZE Gilles / Felif GUATTARI: Co je filosofie? Oikoymenh, Praha 2001
- DELEVSKY Jacques: Le hasard dans la nature et dans l'histoire, in: Revue philosophique de la France et d' l' Etranger 7/8, 1935
- DEMARTINI Hugo: Poznámky, in: Výtvarné umění XIX, 1969, 376–381
- DEMARTINI HUGO: V tom bude nějaké šamanství. Hovory s Hugo Demartinim, in: Art&Antiques 2, 2008, 30–37
- DESMEDT Nicole Everaert: Intépreter l'art contemporain, De Boeck, Bruxelles 2006
- DIDEROT Denis: Jakub fatalista a jeho pán, SNKLHU, Praha 1956
- DUBUFFET Jean: L' homme du commun a l'ouvrage, Gallimard, Paris 1973
- DUCHAMP Marcel: Le processus créatif, L'Echoppe, Paris 1987
- DUCHAMP Marcel: Marcel Duchamp parle à Philippe Collin, Paris 2008
- DUCHAMP Marcel: Notes, Flammarion, Paris 1999
- DUCHAMP Marcel: Rozhovory s Pierrem Cabannem, Tranzit, Praha 2017
- DUPLESSIS Yvonne: Le surréalisme, PUF, Paris 2000

- DVOŘÁK Jan: Jan Schmid. Režisér, principál, tvůrce slohu, Pražská scéna, Praha 2006
- ECO Umberto: Le hasard, in: L'arc 21, 1963, 74-81
- ECO Umberto: Otevřené dílo, Argo, Praha 2015
- ECO Umberto: Meze interpretace, Karolinum, Praha 2009
- ECO Umberto: Serendipities. Language and Lunacy, London 2002
- EHRENZWEIG Anton: L'ordre caché de l'art, Gallimard, Paris 2005
- EINSTEIN Albert: Jak vidím svět, Československý spisovatel, Praha 1961
- EKELAND Ivar: Au hasard. La chance, la science et le monde, Seuil, Paris 1991
- ELIADE Mircea: Dějiny náboženského myšlení I., Oikoymenh, Praha 1995
- ELIADE Mircea: Posvátné a profánní, Oikoymenh, Praha 2006
- FÁROVÁ Anna: A pásly by se tam ovce, Torst, Praha 2010
- FEBVRE Lucien: Civilisation: Évolution d'un mot et d'un groupe d'idée. In: Civilisation: le mot et l'idée, Paris 1930
- FEJNBERG Jevgenij: Umění a poznání, in: Umění ve století vědy, Praha 1988, 80–106
- FINK Eugen: Hra jako symbol světa, Český spisovatel, Praha 1993
- FÖLDÉNYI László F.: Melancholie, Malvern, Praha 2013
- FOCILLON Henri: Život tvarů, S. V. U. Mánes, Praha 1936
- FOSTER Hal / KRAUSSOVÁ Rosalind / BOIS Yves-Alain / BUCHLOH Benjamin h. d.: Umění po roce 1900, Slovart, Praha 2007
- FULKA Josef: Psychoanalýza a francouzské myšlení, Herrmann&synové, Praha 2008
- FULKA Josef: Zmeškané setkání, Herrmann&synové, Praha 2004
- GADAMER Hans-Georg: Pravda a metoda, in: PETŘÍČEK Miroslav jun. (ed.): Myšlení o divadle II, Herrmann&synové, Praha 1993, 11-18
- GAFFIOT Félix: Dictionnaire illustré latin-français, Hachette, Paris 1934
- GIBODA Michal (ed.): Mosty a propasti mezi vědou a uměním, Tomáš Halama, České Budějovice 2010
- GINSBURG Carlo: Mythes, emblèmes, traces. Morphologie et histoire, Flammarion, Paris 1989
- GLEICK James: Chaos: vznik nové vědy, Ando, Brno 1996
- GLOMBÍČEK Petr / HILL James (ed.): George Berkeley. Průvodce jeho filosofií, Filosofia, Praha 2009
- GOMBRICH Ernst Hans: Umění a iluze, Odeon, Praha 1985
- GOODMANN Leo A.: Notes on the Etymology of Serendipity and Some Related Philological Observations, in: Modern Language Notes, vol. 76, n° 5, 1961, 454-457
- GRANGER Michel / MOISSET Jean: Coïncidences, hasards ou destin? Trajectoire, Paris 2003
- GRYGAR Milan: Barva je trochu jako tón. S Milanem Grygarem o zvuku vlastní kresby, in: Art&Antiques 1, 2009, 30–38
- GRYGAR Milan / Grygar Mojmir: Otevřená forma, in: Ateliér 7, 1994, 8 – 9

- GRYGAR Milan / ZEMÁNEK Jiří (ed.): Milan Grygar. Obraz a zvuk (kat. výst.), Praha 1999
- GRYGAR Mojmir: Trvání a proměny (Dvanáct kapitol o umění a dějinách), Torst, Praha 2006
- GRYGAR Mojmir: Tupý smysl a „nezáměrnost“, in: Estetika XXVII, 1991, 205–218
- GRYGAR Mojmir / PACLT Jaromír: Milan Grygar. Nová kresba (kat. výst.), Praha 1966
- GUERRIN Frédéric: Duchamp ou le destin des choses, L'Harmattan, Paris 2008
- HARTMANN Antonín: Mikuláš Medek. Vybrané obrazy z let 1944–1974 (kat. výst.), Roudnice nad Labem, 1988
- HAVEL Václav: O úhybném myšlení, in: Sešity pro mladou literaturu 21, 1968, 37
- HAVRÁNEK Vít (ed.): Akce slovo pohyb prostor. Experimenty v umění šedesátých let (kat. výst.), Praha 1999
- HEJDÁNEK Ladislav: Pojetí „události“ jako myšlenkového modelu, in: Reflexe 32, 2007, 134–141
- HEJDÁNEK Ladislav: Subjekt, dění, universum, in: Tvář VI, 1969, 26–31
- HEJDÁNEK Ladislav: Umění a život v autentičnosti, in: Tvář II, 1965, 1–4
- HIRŠAL Josef / GRÖGEROVÁ Bohumila: Slovo, písmo, akce, hlas, Československý spisovatel, 1967, Praha
- HOLECZEK Bernard/MENGDEN Linda von: Zufall als Prinzip. Spielwelt, Methode und system in der Kunst des 20. Jahrhunderts (kat. výst.), Wilhelm-Hack-Museum Ludwigshafen 1992
- HLAVÁČEK Josef: Cvičení z estetiky, Gallery, Praha 2007
- HLAVÁČEK Josef: Hugo Demartini, Praha 1991
- HLAVÁČEK Josef: Konstruktivní tendence šedesátých let (kat. výst.), Litoměřice 1990
- HLAVÁČEK Josef: Nad jedním obrazem, in: Tvář I, 1964, 43
- HLAVÁČEK Josef: Optické básně, in: Estetika III, 253–260
- HLAVÁČEK Josef: Počinání Václava Boštíka, in: Výtvarná kultura 3, 1989, 55–59
- HLAVÁČEK Josef: Půl století poté (Z odstupu o umění 60. let), in: Ateliér/ 7, 2008, 2, 6
- HLAVÁČEK Josef: Umění je to co dělá život zajímavější než umění (jak praví R. F.), ARTetFACT, Praha 1999
- HLAVÁČEK Josef: Václav Jíra (kat. výst.), Louny 2001
- HOPCKE Robert: There are no Accidents: Synchronicity and the Stories of Our Lives, Riverhead Books, New York 1998
- HOROVÁ Anděla (ed.): Nová encyklopedie českého výtvarného umění I, II., Academia, Praha 1995
- HOŘÍNEK Zdeněk: Divadlo mezi modernou a postmodernou, Nakladatelství Studia Ypsilon, Praha 1998
- HOSKOVEC Jiří / NAKONEČNÝ Milan / SEDLÁKOVÁ Miluše: Psychologie XX. století, Praha 2002
- HUBATOVÁ – VACKOVÁ Lada: Pierre Restany a české umění v letech 1960–1970: Hledání alternativy Nového realismu, in: PRAHL Roman / WINTER Tomáš: Proměny dějin

- umění, Scriptorium, Dolní Břežany 2007
- HUIZINGA Johan: Homo ludens: o původu kultury ve hře, Mladá fronta, Praha 1971
- CHALUPECKÝ Jindřich: Na hranicích umění, Prostor/Arkýř, Praha 1990
- CHALUPECKÝ Jindřich: Nové umění v Čechách, H&H, Jinočany 1994
- CHALUPECKÝ Jindřich: Úděl umělce. Duchampovské meditace, Torst, Praha 1998
- CHALUPECKÝ Jindřich: Umění dnes, NČSVU, Praha 1966
- CHALUPSKÁ Martina: Whiteheadův imaginativní skok aneb hledání nejvyšších metafyzických principů, in: Antropowebzin 3-4, 2015, 103-115
- CHEVALLEY Catherine: Pascal, contingence et probabilité, PUF, Paris 1995
- CHEVRIER Jean-François: L' action restreinte. L' art moderne selon Mallarmé, Hazan, Nantes 2005
- CHEVRIER Jean-François: Le trame et le hasard, L' Arachnéen, Paris 2010
- CHVATÍK Květoslav: Smysl moderního umění, Československý spisovatel, Praha 1965
- JACQUES Jean: L' imprévu ou la science des objets trouvés, O. Jacob, Paris 1990
- JANKÉLÉVITCH Vladimir: Je- ne- sais-quoi I. La manière de l' occasion, Seuil, Paris 1980
- JANSON Horst Woldemar: Chances Images, in: Philip P. WIENER (dir.): Dictionary of the History of Ideas: Study of Selected Pivotal Ideas, New York 1973, 340-353
- JANSON Horst Woldemar: The Image Made by Chance in Renaissance Thought, in: De Artibus Opuscula XL. Essays in Honor of Erwin Panofsky, vol I, New York 1961
- JIMENEZ Marc: L' esthétique contemporaine, Klincksieck, Paris 2004
- JIMENEZ Marc: Qu' est-ce que l' esthétique?, Gallimard, Paris 1997
- JÍRA Václav (ed.): Václav Jíra. Strojky (kat. výst.), Františlovy Lázně 2003
- JOSEPH Branden W.: Random Order. Robert Rauschenberg and the Neo-avant-garde, The MIT Press, London 2007
- JOURNEAU Véronique Alexandre (ed.): Le surgissement créateur. Jeu, hasard ou inconscient, L' Harmattan, Paris 2011
- JUDLOVÁ [KLIMEŠOVÁ] Marie (ed.): Česká kultura na přelomu 50. a 60. let, GHM Praha 1992
- JUDLOVÁ [KLIMEŠOVÁ] Marie (ed.): Ohniska znovuzrození. České umění 1956–1963 (kat. Výst.), Praha 1994
- JUNG Carl Gustav: Duše moderního člověka, Atlantis, Brno 1994
- JUNG Carl Gustav / PAULI Wolfgang: Příroda a duše, Malvern, Praha 2018
- JUNG Carl Gustav: Synchronicity: An Acausal Connecting Principle, Princeton 1973
- JUNGMANN Josef: Slovník česko-německý II., Academia, Praha 1990
- KAHANE Ernest: Le hasard et la vie, Cercle parisien de la ligue française de l' enseignement, Paris 1973
- KOBLASA Jan: O důležitých věcech, in: Výtvarné umění XVI, 1966, 192
- KOBLASA Jan: Záznamy z let padesátých a šedesátých, Vetus Via, Brno 2002
- KOBLASA Jan / JIROUSOVÁ Věra (ed.): Šmidrové. Jednou Šmidrou, Šmidrou navěky,

- Fontána, Olomouc 2005
- KOESTLER Arthur: Les racines du hasard, Calman-Lévy, Paris 1972
- KOLÁŘ Jiří: Odpovědi, Stockholm 1984
- KOMÁREK Stanislav: Mimikry, aposematismus a příbuzné jevy, Dokořán, Praha 2004
- KOTÍK Jan: Neúplný kompas, Stockholm 1986
- KOTÍK Jan: Odpověď Jindřichu Chaloupeckému, in: Výtvarná práce XII/6, 1964, 6
- KOTÍK Jan: Texty, překlady a parafráze, žerty a rozhovor s Ladislavem Novákem, Třebíč 1993
- KOTÍK Jan: Z poznámek Jana Kotíka, in: Výtvarné umění XVII, 1967, 323
- KROUTVOR Josef: Demartiniho prostorová demonstrace, in: Sešity pro literaturu a diskusi 4, 1969, 20
- KROUTVOR Josef: Nulová zkušenost, in: Výtvarné umění XX, 1970, 75–80
- KŘÍŽ Jan: Bedřich Dlouhý – Hrst vzpomínek (kat. výst.), Praha 2002
- KŘÍŽ Jan: Jean Dubuffet, Odeon, Praha 1989
- KŘÍŽ Jan: Šmidrové, Obelisk, Praha 1970
- KŘÍŽ Jan: Valenta v Brně, in: Výtvarná práce XIII, 1965, 7
- KUSÁK Alexej: Hovory 22 – hovoří Vladimír Boudník, grafik, 43 let, in: Výtvarná práce XV, 1967, 6, 7
- LACAN Jacques: Les quatre concepts fondamentaux de la psychoanalyse, Livre XI, Seuil, Paris 1973
- LAMAČ Miroslav: Koláž v současném českém umění, in: Výtvarné umění XVI, 1966, 355–360
- LAMAČ Miroslav: Myšlenky moderních malířů, NČVU, Praha 1968
- LA METTRIE: Julien Offray de: Epikurův systém, Academia, Praha 1966
- LARVOVÁ Hana: Vladimír Boudník (kat. výst.), Praha 1992
- LARVOVÁ Hana / BREGANTOVÁ Polana / GRYGAR Milan: Milan Grygar (kat. výst.), Louny 2009
- LE BRETON David: Passion du Risque, Métailié, Paris 2000
- LEJEUNE Denis: Qu'est-ce que le hasard? Psychologie, science, arts, philosophie, société: comment le hasard guide les hommes, Max Milo, Paris 2007
- LESTIENNE Rémy: Le hasard créateur, La Découverte, Paris 1993
- LESTOCART Louis-José: Entendre l'esthétique dans ses complexités, Paris 2008
- LÉVI-STRAUSS Claude: Myšlení přírodních národů, Dauphin, Praha 1996
- LEVÝ Otakar: Baudelairova estetika a technika, Eicon, Hudlice 1998
- LEXA František: Staroegyptské čarodějnictví. Část I. Pojednání, Sfínx, Praha 1923
- LHÔTE Jean Marie: Histoire du hasard en Occident, Berg, Paris 2012
- LIPPARD Lucy R. (ed.): Dadas on Art, New York 1971
- LOT Fernand: Les jeux du hasard et du génie. Le rôle de la chance dans la découverte, Paris

1956

LUKRECIUS: O podstatě světa, Jan Pohořelý, Praha 1945

MACHALICKÝ Jiří (ed.): Jan Kotík 1936 – 1996 (kat. výst.), Praha 1996

MACHALICKÝ Jiří / SEKERA Jan (ed.): Radek Kratina 1928–1999. Idea con variazioni (kat. výst.), Praha 2000

MAILLY Louis de: Les aventures des trois princes de Serendip, Thierry Marchaisse, Paris 2011

MANGUEL Alberto: Dějiny čtení, Host, Brno 2012

MARGOLIN Jean-Claude: Recherches érasmiennes, Librairie Droz, Genève 1969

MARKOŠ Anton (ed.): Náhoda a nutnost. Jacques Monod v zrcadle dnešní doby, Pavel Mervart, Červený Kostelec, 2008

MARTIN Thierry: Une brève histoire du hasard, in: Raison présente 198, 2016

MATISSE Henri: Umění rovnováhy, Praha 1961

MEDEK Mikuláš: Texty, Torst, Praha 1995

MENGER Pierre-Michel: Être artiste. S'œuvrer dans l'incertitude, Bruxelles 2012

MENGER Pierre-Michel: Le travail créateur. S'accomplir dans l'incertain, Paris 2009

MERHAUT Vladimír: Zápisky o Vladimíru Boudníkovi, Revolver revue, Praha 1997

MERTON K. Robert: Éléments de théorie et de méthode sociologique, Paris 1965

MERTON K. Robert / BARBER Elinor G.: Viaggi e avventure della Serendipity, Mulino, Bologna 2002

MILLET Catherine: L'art contemporain, Flammarion, Paris 1997

MILLET Catherine: Yves Klein, Flammarion, Paris 1992

MINKOWSKI Eugene: Vstříc kosmologii, Malvern, Praha 2011

MOARES Joao Quartim de: La pluie et le hasard, in: Lucrèce et la modernité, Arman Colin/Recherches, Paris 2013

MOLINO Jean: Le sens du hasard, in: Éthnologie française nouvelle série, T. 17, N° 2/3, Hasard et Société, avril-septembre 1987

MONGE Jean: Métaphysique du hasard, DOIN, Paris 1976

MONTAIGNE Michel de: Essaye, Praha 1917

MONTMOLLIN Isabelle: La Philosophie de Vladimir Jankélévitch, PUF, Paris 2000

MORIN Edgar: Introduction à la pensée complexe, Seuil, Paris 2005

MORIN Edgar: Le paradigme perdu: la nature humaine, Seuil, Paris 1973

MORIN Edgar: Věda a svědomí, Atlantis, Brno 1995

MORRIS Robert: Anti-form, in: Art forum, 1968, 31-36

MOTLOVÁ Milada (ed.): Jiří Kolář, Odeon, Praha 1993

MRÁZ Bohumír: Mikuláš Medek, Obelisk, Praha 1970

MUKAŘOVSKÝ Jan: Studie z estetiky, Odeon, Praha 1966

NAKONEČNÝ Milan: Základy psychologie, Academia, Praha 1998

- NĚMEC Jiří: Smysl obrazu a časovost, in: DOLEŽAL Bohumil (ed.): Podoby I, Praha 1967, 141–147
- NESVADBA Petr: Slovník základních pojmů z filosofie, Fortuna, Praha 1999
- NEŠLEHOVÁ Mahulena: Český informel – průkopníci abstrakce z let 1957 – 1964 (kat. výst.), Praha 1991
- NEŠLEHOVÁ Mahulena: Jiří Valenta (kat. výst.), Praha 1995
- NEŠLEHOVÁ Mahulena: Poselství jiného výrazu. Pojetí „informelu“ v českém umění 50. a první poloviny 60. let, Praha 1997
- NEŠLEHOVÁ Mahulena: Strojky a Plány strojů, in Ateliér/ 4, 2010, 5
- NEŠLEHOVÁ Mahulena / HLAVÁČEK Josef: Jan Koblasa, Praha 2002
- NEUBAUER Zdenek: O náhodě a spontaneitě, in: Vesmír 74/11, 1995, 646
- NEUBAUER Zdenek/FIALA Jiří: Střetnutí paradigmát a řád živé skutečnosti, Malvern, Praha 2011
- NEUMANNOVÁ Eva: Jiří Kolář. Koláže objekty (kat. výst.), Praha 1993
- NICKERSON Raymond S.: The Production and Perception of Randomness, in: Psychological Review 109 (2), 2002
- NOËL Émile (ed.): Le hasard aujourd'hui, Seuil, Paris 1991
- NOVÁK Luděk: K fenomenologii objektu, in: Výtvarná práce XIII, 1965, 7
- NOVÁK Luděk: Magie barevné hmoty, in: Výtvarné umění XV, 1965, 359–366
- NOVÁK Luděk: Nová figurace, Obelisk, Praha 1970
- NOVOTNÝ Karel / FRIDMANOVÁ Milena (ed.): Výzkumy subjektivity, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2008
- NUSSBAUMOVÁ M. C.: O náhodě a etice (správnost dobra), in: Křehkost dobra, Oikoymenh, Praha 2003
- ODIN Françoise/THUDEROZ Christian: Des mondes bricolés? Art et sciences à l'épreuve de la notion de bricolage, Lyon 2010
- OLŠOVSKÝ Jiří: Slovník filozofických pojmů současnosti, Grada, Praha 2011
- PADRTA Jiří: Hugo Demartini, in: Výtvarné umění XIX, 1969, 371–380
- PADRTA Jiří: Konstruktivní tendence, in: Výtvarné umění XVI, 1966, 327–340
- PADRTA Jiří: Nová formálnost a obsahovost v obrazech Jana Kotíka, in: Výtvarná práce XIV/5, 1966, 4, 5
- PADRTA Jiří: Obraz a písmo (kat. výst.), Praha 1966
- PADRTA Jiří: Struktury Zdeňka Sýkory, in: Výtvarná práce XVIII/6, 1970, 4
- PÁNKOVÁ Marcela: Jan Kotík (kat. výst.), Karlovy Vary 1991
- PANOFSKY Erwin: Essais d'iconologie. Les thèmes humanistes dans l'art de la Renaissance, Gallimard, Paris 1967
- PASCH Arnošt: Náhoda, princip, systém, řád (k soudobé hudbě), JAMU, Brno 2004
- PATOČKA Jan: Aristoteles, ČSAV, Praha 1964
- PATOČKA Jan: Prostor a jeho problematika, in: Estetika XVII, 1991, 1–38

- PATOČKA Jan: Přirozený svět jako filosofický problém [1936], Československý spisovatel, Praha 1970
- PATOČKA Jan: K prehistorii vědy o pohybu: Svět, země, nebe a pohyb lidského života, in: Tvář II, 1965, 1–5
- PATOČKA Jan: Přirozený svět a fenomenologie, in: BODNÁR J.(ed.): Existencialismus a fenomenologie, Bratislava 1967
- PETROVÁ Eva: Objekt (kat. výst.), Praha 1965
- PETROVÁ Eva: Objekt. Metamorfózy v čase (kat. výst.), Praha 2001
- PETROVÁ Eva: Sedm principů v tvorbě Milana Grygara, in: Ateliér 4, 1991, 8
- PETROVÁ Eva: Umění objektu, in: Výtvané umění XVI, 1966
- PETROVÁ Eva: Umění situace, in: Výtvarné umění XVIII, 1968, 59–64
- PETŘÍČEK Miroslav: Co je nového ve filozofii, Nová beseda, Praha 2018
- PETŘÍČEK Miroslav: Fenomenologie bez Husserla. Od setkání k události, in: Reflexe 32, 2007, 43–63
- PETŘÍČEK Miroslav: Myšlení obrazem, Herrmann&synové, Praha 2009
- PLATON: Ústava, Oikoymenh, Praha 2014
- PIAGET Jean: Štrukturalizmus, Pravda, Bratislava 1971
- PLINIUS starší: Kapitoly o přírodě, Svoboda, Praha 1974
- POHRIBNÝ Arsen: Kratinovy variabily, in: Výtvarné umění XVIII, 1968, 127–128.
- POHRIBNÝ Arsen: Radek Kratina. Objekty a variabily 1963–1966 (kat. výst.), Jihlava 1967
- POINCARÉ Henri: Číslo, prostor, čas, Kanina: OPS 2010
- POSPISZYL Tomáš (ed.): Před obrazem, OSVU, Praha 1998
- POTŮČKOVÁ Alena (ed.): Umění zrychleného času. Česká výtvarná scéna 1958–1968, Praha 1999
- PRIGOGINE Ilya: L'homme devant l'incertain, Paris 2001
- PRIGOGINE Ilya / STENGERSOVÁ Isabelle: Řád z chaosu, Mladá fronta, Praha 2001
- PRIMUS Zdeněk: Umění je abstrakce. Česká vizuální kultura 60. let, KANT, Praha 2003
- PRIMUS Zdeněk (ed.): Vladimír Boudník. Mezi avantgardou a undergroundem (kat. výst.), Gallery, Praha 2004
- RABELAISE François: Gargantua a Pantagruel, Odeon, Praha 1967
- RAGON Michel: Vingt-cinq ans d'art vivant, Tournai 1969
- RAIMANOVÁ Ivona (ed.): Aleš Veselý. Obsese, realita, utopie (kat. výst.), Hradec Králové 1998
- RANCIÈRE Jacques: Mallarmé. La politique de la sirène, Hachette, Paris 1996
- REMER Theodore G.: Serendipity and the three princes, Oklahoma 1965
- REUHLIN Maurice: Le rôle du hasard en psychologie, in: Bulletin de l'institut national d'orientation professionnelle 24, 1968
- ROBERTS Royston M.: Serendipity. Accidental discoveries in science, USA 1989

RESTANY Pierre: Avec le Nouveau Réalisme sur l'autre face de l'art, Nîmes 2000

RESTANY Pierre: Dobrodružství objektu, in: Výtvarná práce XIV/10, 1966

RESTANY Pierre: Yves Klein. Le feu au cœur du vide, Différence, Paris 2000

RICOEUR Paul: Život, pravda, symbol, Oikoymenh, Praha 1993

RIGAUD Antonia: John Cage. Théoricien de l'utopie, Paris 2006

RICHTER Hans: Dada-art et anti-art, Bruxelles 1965

RIOUT Denis: Qu'est-ce que l'art moderne?, Gallimard, Paris 2000

ROBERTS Royston M.: Serendipity. Accidental discoveries in science, USA 1989

RORTY Richard: Nahodilost, ironie, solidarita, PfuK, Praha 1996

ROSSET Clément: Logique du pire [1971], PUF, Paris 2008

RUBIN William S.: Dada, Surrealism and their Heritage, New York 1968

RUELLE David: Hasard et chaos, Paris 1991

SALGADO Carmen Pardo: Approche de John Cage, Paris 2007

SANOUILLET Michel: Dada à Paris, Paris 1965

SAURISSE Pierre: La mécanique de l'imprévisible. Art et hasard autour de 1960, L'Harmattan, Paris 2007

SAUSSURE Ferdinand de: Kurs obecné lingvistiky, Academia, Praha 2007

SEIFERT Aleš (ed.): Dialogy s hmotou. Jan Koblasa (kat. výst.), Jihlava 2006

SEITZ William: The Art of Assemblage, New York 1961

SEKERA Jan (ed.): Poezie racionality. Konstruktivní tendence v českém výtvarném umění šedesátých let, Praha 1994

SENTIS Philippe: La notion de hasard: Ses différentes définitions et leurs utilisations, in: Laval théologique et philosophique, vol. 61, N° 3 octobre 2005

SÉRIOT Patrick: Struktura a celek, Academia, Praha 2002

SÉVIGNY Marc: Le Mystère du hasard, in: Nuit blanche, magazine littéraire 18, 1985

SCHMID Jan: Cesta Ypsilon, Nakladatelství Studia Ypsilon, Praha 2014

SCHMID Jan: Můj divadelní svět, Nakladatelství Studia Ypsilon, Praha 2006

SCHMID Jan: Improvizace, náhoda a jiné vyhlídky, Nakladatelství Studia Ypsilon, Praha 2018

SCHMIDT-RADEFELDT Jürgen: La théorie du point-de-vue chez Paul Valéry, in: Paul Valéry contemporain. Actes et colloques N° 12, Klincksieck, Paris 1974

SCHONBERG Michal: Projdi tou branou! Rozhovory s Alešem Veselým, Torst, Praha 2006

SCHOPENHAUER Arthur: O vůli v přírodě a jiné práce, Academia, Praha 2007

SIPIORA Phillip: Rhetoric and Kairos: Essays in history, theory and praxis, Introduction: The Ancient Concept of Kairos, State University of New York Press, New York 2001

SOKOL Jan: Náhoda a věda, in: Vesmír 73/4, 1994, 228-229

SONTAGOVÁ Susan: Jedna kultura a nová senzibilita, in: Umění ve století vědy, Praha 1988, 213–222

- SOURIAU Étienne: Encyklopedie estetiky, Praha 1994
- SOURIAU Étienne: L'artiste est-il irremplaçable?, in: The Journal of Aesthetics and Art Criticism, vo. XXIII, n°1, 51-56
- SPÖERRI Daniel: La Topographie anecdotée du Hasard, Paris 1962, 1990
- SRP Karel (ed.): Zdeněk Sýkora. Retrospektiva 1945–95 (kat. výst.), Praha 1995
- STILES Kristine/SELZ Peter: Theories and Documents of Contemporary Art, London 1996
- STRINDBERG August: Du hasard dans la production artistique, L'Échoppe, Paris 1990
- SUQUET Jean: Le grand verre, Paris 1992
- ŠÝKORA Zdeněk: Rozhovory, Gallery, Praha 2009
- SVOBODOVÁ Zuzana: Čas: lidská otázka po původu a smyslu, in: Paideia: Philosophical E – Journal of Charles University, vol. I/X, 2013
- ŠETLÍK Jiří: Hugo Demartini (kat. výst.), Liberec 2000
- ŠEVČÍK Jiří / DUŠKOVÁ Dagmar (koncepte sympozia): Mikuláš Medek, uzavřený nebo aktuální problém českého umění?, AVU, Praha 2002
- ŠEVČÍK Jiří / MORGANOVÁ Pavlína / DUŠKOVÁ Dagmar (ed.): České umění 1938–1989 (programy, kritické texty, dokumenty), Academia, Praha 2001
- ŠMEJKAL František: České imaginativní umění, Galerie Rudolfinum, 1996
- ŠMEJKAL František: Jan Koblasa, Mikuláš Medek. Obrazy z let 1959–1963 (kat. výst.), Teplice, 1963
- ŠMEJKAL František: Jiří Valenta. Obrazy z let 1959–1965 (kat. výst.), Praha 1966
- ŠMEJKAL František: Krize a východiska, in: Výtvarná práce XIII/10–11, 1965, 6
- ŠMEJKAL František: Metamorfózy židle, 1966, původně pro časopis Quadrum, publikováno Opus International 8, 1968, in:
- ŠPIRIT Michael (ed.): Tvář, Praha 1995
- ŠTOFKO Miloš: Od abstrakce po živé umenie. Slovník pojmov moderného a postmoderného umenia, Slovart, Bratislava 2007
- ŠVÁCHA Rostislav (ed.): Dějiny českého výtvarného umění [VI/1] 1958–2000, Praha 2007
- TOULOUSE Ivan: Clair-obscur. Essai sur la pensée créatrice, Paris 2012
- TRÉDÉ Monique: Kairos. L'à-propos et l'occasion, Klincksieck, Paris 1992
- TROCHE Sarah: Le hasard comme méthode, Rennes 2015
- TRONCHE Anne: L'Art des années 1960. Chroniques d'une scène parisienne, Paris 2012
- URBANAS Alban: La notion d'accident chez Aristote. Logique et métaphysique, Paris 1999
- VALÉRY Paul: Literární rozmanitosti, Odeon, Praha 1990
- VALÉRY Paul: Pan Teste, Dokořán, Praha 2008
- VALÉRY Paul: Sešity, Academia, Praha 2017
- VALOCH Jiří: Jiří Kolář (kat. výst.), Brno 1994
- VALOCH Jiří: Milan Grygar (kat. výst.), Brno 1970
- VALOCH Jiří: Partitury, Jazz Petit 1980

VALOCH Jiří / SEKERA Jan: Milan Grygar (kat. výst.), Praha 1991
VARNEDOYE Kirk: Pictures of Nothing. Abstract Art since Pollock, Princeton and Oxford 2006
VASQUEZ Martin: Principy divadelní improvizace, JAMU, Brno 2009
VESELÝ Aleš: Uzurpátor. Pomocný text k určení vymezeného prostoru, in: Výtvarné umění XVI, 1966, 226–230.
VINCI Leonardo da: Úvahy o malířství, Vladimír Žikeš, Praha 1941
VOLAVKOVÁ-SKOŘEPOVÁ Zdenka: Myšlenky moderních sochařů, Obelisk, Praha 1971
VOLTAIRE: Dictionnaire philosophique, Collection idéale, Le Chasseur abstrait 2015
VOLTAIRE: Zadig, Paris 2006
WALPOLE Horace: Lettres of Horace Walpole, vol II, Edinburg 1906
WATTS Harriett: Chance: A Perspective on dada, Michigan 1980
WITTLICH Petr: Elementarismus v současném českém sochařství, in: Výtvarné umění XVI, 1966, 341–345
WITTLICH Petr: Horizonty umění, Karolinum, Praha 2010
WITTLICH Petr: Jan Koblasa (kat. výst.), Litoměřice 1991
WITTLICH Petr / HLAVÁČEK Josef / DEMARTINI Hugo: Hugo Demartini, Praha 1991

Publikační a odborná činnost

Divadelní plakáty Jana Schmida, in: Jan Dvořák (ed.): Jan Schmid, režisér, principál, tvůrce slohu, vydala Pražská scéna, edice Režie, 2006 Praha, 234-247

163 m², in: Ateliér/13, 2008, 7

Michal Kalhous – Zahrada, in: Ateliér/10, 2009, 4

Marie Blabolilová – Interiéry, in: Ateliér/23, 2009, 4

Michal Kalhous, in: Fotograf/13, 2009, 48-49

Arman, in: Ateliér/25-26, 2010, 8

Revolta Nancy Spero, in: Ateliér/25-26, 2010, 8

Divadelní plakáty Jana Schmida, in: Ateliér/3, 2011, 12

Rýč, míč, klíč, in: Ateliér/4, 2011, 3

Gabriel Orozco, in: Ateliér/7, 2011, 8

Zahrada Michala Kalhouse, in: Veronica – environmentálně kulturní časopis, č. 2, 2012, s. 14-15

Schmid Jan: Epištoly v kapitolkách – ediční zpracování a doslov, vydal KANT / Aula, 2012

Praha

Nové fotografie Michala Kalhouse, in: Ateliér/5, 2013, 7

Estetika „chyby“ ve fotografii, vydala Ostravská univerzita v Ostravě, 2014

Sežeňte Mozarta! - odborná spolupráce na fotografické publikaci ke stejnojmennému představení Studia Ypsilon, vydalo Nakladatelství Studia Ypsilon, 2015 Praha

Žitý svět Michala Kalhouse – text do katalogu Michal Kalhous. Fotografie, vydala Fakulta Umění Ostravské univerzity, 2018

Schmid Jan: Improvizace, náhoda a jiné vyhlídky – redakce a doslov: Improvizace jako metoda, strategie, styl a způsob myšlení, vydalo Nakladatelství Studia Ypsilon, 2018 Praha

od roku 2011 členství v redakční radě Nakladatelství Studia Ypsilon

v letech 2011 - 2013 soubor přednášek pro Katedru intermédií Fakulty umění Ostravské univerzity realizovaný v rámci rozvojového projektu vysokých škol MŠMT

12. 12. 2014 přednáška na téma Estetika chyby v rámci doprovodného semináře k výstavě fotografií Libuše Jarcovjákové v Muzeu Semily

od roku 2014 pravidelná výuka předmětu Dějiny fotografie na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli